

ROZDZIAŁ II

RYNEK – CECHY I FUNKCJE

Scenariusze uzupełniające

Spis treści

Transformacja gospodarki polskiej po 1989 roku.....	2
Analiza popytu i podaży.....	4
Analiza popytu i podaży – równowaga rynkowa.....	9

Uwaga

Scenariusze dodatkowe – scenariusze rozszerzające materiał podstawowy (do wykorzystania w przypadku dysponowania większą liczbą godzin lekcyjnych, klasę realizującą oprócz podstaw przedsiębiorczości inne przedmioty ekonomiczne, które pozwalają na szybszą realizację materiału podstawowego lub ambitną klasę w szybszy sposób przyswajającą materiał.

Transformacja gospodarki polskiej po 1989 roku.

DODATKOWY SCENARIUSZ LEKCJI 15

	Opis
TEMAT LEKCJI	TRANSFORMACJA GOSPODARKI POLSKIEJ PO 1989 R.
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna
METODY PRACY	Pogadanka, elementy wykładu, dyskusje uczniów/uczennic, inscenizacje
FORMY PRACY	Praca indywidualna, praca w grupie
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Arkusze papierów, pisaki
CEL OGÓLNY:	Celem ogólnym jest przedstawienie uczniom/uczennicom z podstawowych modeli gospodarek oraz przebiegu procesu transformacji gospodarki polskiej po 1989 r.
CELE SZCZEGÓLNE	Po realizacji lekcji uczniowie/uczennice powinni/powinny: • umieć wymienić cechy charakterystyczne gospodarki nakazowej, rynkowej i mieszanej,• rozróżniać typy gospodarek,• omawiać transformację gospodarki Polski po 1989 r.
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	• aktywność i zaangażowanie ucznia/uczennicy podczas lekcji,• poprawność wykonania zadań podczas lekcji,• aktywność pracy w grupie (zaangażowanie uczniów w pracę grupy).

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	1. Nauczyciel/nauczycielka pyta uczniów/uczennic o z czym im się kojarzy gospodarka nakazowa, rynkowa i mieszana, następnie sam omawia cechy każdej z tych gospodarek.	Pogadanka	
	2. Nauczyciel/nauczycielka dzieli klasę na grupy 3 osobowe. Zadaniem każdej grupy jest stworzenie systemu społeczno-gospodarczego nowo powstałego państwa. W każdej trójce uczniów/uczennic znajduje się osoba, która chce wprowadzić gospodarkę nakazową, rynkową i mieszaną. Uczniowie/uczennice dyskutują ze sobą, wypracowują wspólne rozwiązanie i wprowadzone decyzje w państwie na arkuszach papieru.	Praca w grupach Dyskusje uczniów	
	3. Każda grupa wybiera swojego przedstawiciela, który prezentuje całej klasie system społeczno-gospodarczy obowiązujący w jego państwie.		
	4. Po wysłuchaniu wszystkich prezentacji uczniowie/uczennice wypowiadają się na temat, w którym kraju chcieliby zamieszkać i dlaczego.		
	5. Nauczyciel/nauczycielka przedstawia uczniom/uczennicom realia życia w PRL-u. Pyta ich o to, co pamiętają z opowieści swoich rodziców.		
	6. Nauczyciel/nauczycielka omawia transformację gospodarki, która miała miejsce w Polsce po 1989 r. Przedstawia podstawowe założenia planu Balcerowicza oraz pozytywne i negatywne skutki jego wprowadzenia.	Elementy wykładu Pogadanka Odgrywanie scenek	
	7. Nauczyciel/nauczycielka dzieli uczniów/uczennice na grupy i prosi o przygotowanie i odegranie scenek zakupów w sklepach w okresie komunizmu. W Przygotowywanych inscenizacjach uczniowie/uczennice powinni uwzględnić takie zjawiska, jak: niedobór towarów w sklepie, kolejki, komitety kolejkowe, itp.		
	8. Uczniowie/uczennice odgrywają scenki, następnie nauczyciel/nauczycielka podsumowuje tę część lekcji, podkreślając, że występowanie niedoboru dóbr i usług jest cechą charakterystyczną gospodarki nakazowej.		
II	1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję, poprzez dyskusję i rozmowę z uczniami/uczennicami, co najbardziej ich zainteresowało, jakie elementy przeprowadzonej lekcji były najatrakcyjniejsze oraz ocenia prace uczniów podczas zajęć.	Pogadanka	

Analiza popytu i podaży.

PIERWSZY DODATKOWY SCENARIUSZ LEKCJI 17

	Opis
TEMAT LEKCJI	ANALIZA POPYTU I PODAŻY
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna
METODY PRACY	Pogadanka, dyskusje, rozwiązywanie zadań, praca uczniów z krzyżówką
FORMY PRACY	Praca indywidualna, praca w grupie
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Tablica i pisak do tablicy, zadania, krzyżówka do indywidualnego rozwiązywania przez uczniów
CEL OGÓLNY:	Celem ogólnym jest nabycie umiejętności analizowania popytu i podaży na rynku.
CELE SZCZEGÓŁOWE	Po realizacji lekcji uczniowie/uczennice powinni/powinny: • definiować popyt i podaż,• charakteryzować czynniki wpływające na popyt,• charakteryzować czynniki wpływające na podaż,• umieć wyznaczać punkt równowagi rynkowej na prostych przykładach.
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	• aktywność i zaangażowanie ucznia/uczennicy podczas lekcji,• poprawność wykonania zadań podczas lekcji,• aktywność pracy w grupie (zaangażowanie uczniów/uczennic w pracę grupy).

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	1. Nauczyciel/nauczycielka pyta uczniów/uczennice o to czym jest popyt, słucha ich odpowiedzi i je uzupełnia, następnie podaje definicje popytu. 2. Nauczyciel/nauczycielka pyta o zależność pomiędzy popytem a ceną, prosi jednego/jedną z uczniów/uczennic o zaznaczenie tych zależności na wykresie rysowanym na tablicy, podaje prawo popytu, mówi o wyjątkach dotyczących jego działania. 3. Kolejne pytanie dotyczy determinantów popytu. Nauczyciel/nauczycielka zapisuje na tablicy propozycje uczniów/uczennic, następnie porządkuje je i omawia. Nauczyciel/nauczycielka tłumaczy uczniom/uczennicom różnicę pomiędzy popytem a wielkością popytu oraz zmianą popytu a zmianą wielkości popytu. 4. Podczas całej tej części teoretycznej uczniowie/uczennice sporządzają notatki.	Pogadanka, Dyskusje	
	5. Nauczyciel/nauczycielka dzieli uczniów/uczennice na grupy 3-4 osobowe. Prosi każdą grupę o wymyślenie po dwa przykłady działania każdego z wypisanych na tablicy determinantów popytu. 6. Uczniowie/uczennice prezentują przygotowane odpowiedzi.	Praca w grupach	
	7. Uczniowie/uczennice rozwiązują zadanie pierwsze dotyczące determinantów popytu (Załącznik 1). 8. Nauczyciel/nauczycielka sprawdza odpowiedzi i w przypadku wątpliwości omawia je.	Rozwiązywanie zadań	Załącznik 1 Zadanie 1 Determinanty popytu
	9. Nauczyciel/nauczycielka pyta uczniów/uczennice o to czym jest podaż, słucha ich odpowiedzi i je uzupełnia, następnie podaje definicje podaży. 10. Pyta o zależności występujące pomiędzy podażą a ceną, prosi jednego z uczniów o zaznaczenie ich na wykresie, wspólnie z uczniami/uczennicami formułuje prawo podaży. 11. Kolejne pytanie dotyczy determinantów podaży. Nauczyciel/nauczycielka zapisuje na tablicy propozycje uczniów/uczennic, następnie porządkuje je i omawia. Prosi uczniów/uczennice, aby poprzez analogie, do popytu i wielkości popytu omówili różnicę pomiędzy podażą, a wielkością podaży. Uczniowie/uczennice sporządzają notatki.	Pogadanka, Dyskusje	
	12. W tych samych grupach co poprzednio uczniowie/uczennice przygotowują po dwa przykłady działania determinantów podaży. 13. Grupy prezentują przygotowane odpowiedzi.	Praca w grupach	
	14. Uczniowie/uczennice rozwiązują zadanie drugie dotyczące determinantów podaży (Załącznik 2). 15. Nauczyciel/nauczycielka sprawdza odpowiedzi i w przypadku wątpliwości omawia je.	Rozwiązywanie zadań	Załącznik 2 Zadanie 2 Determinanty podaży

II	1. Nauczycie/nauczycielka podsumowuje lekcje i ocenia prace uczniów/uczennic na podstawie ich aktywności oraz zaangażowania.	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik 1 – Zadanie 1 Determinanty popytu

Załącznik 2 – Zadanie 2 Determinanty podaży

Załącznik 1 - Zadanie 1 Determinanty popytu

KARTA DLA UCZNIĄ

W tabeli znajduje szereg sytuacji, które miały miejsce na rynku długopisów. Przeanalizuj je i uzupełnij tabelę wpisując znak „X” przy zjawisku, którego dana sytuacja dotyczy.

Zmiany rynkowe	Wzrost popytu	Spadek popytu	Wzrost wielkości popytu	Spadek wielkości popytu
1. Wzrastają ceny długopisów				
2. Znacznie zwiększyła się liczba osób w wieku szkolnym.				
3. Spadają ceny piór.				
4. Pisanie długopisem staje się bardzo modne.				
5. Spada cena długopisów.				

KARTA DLA NAUCZYCIELA – Z ROZWIĄZANIEM

Zmiany rynkowe	Wzrost popytu	Spadek popytu	Wzrost wielkości popytu	Spadek wielkości popytu
1. Wzrastają ceny długopisów				X
2. Znacznie zwiększyła się liczba osób w wieku szkolnym.	X			
3. Spadają ceny piór.		X		
4. Pisanie długopisem staje się bardzo modne.	X			
5. Spada cena długopisów.			X	

Załącznik 2 - Zadanie 2 Determinanty podaży

KARTA DLA UCZNIĄ

W tabeli znajduje szereg sytuacji, które miały miejsce na rynku pomarańczy. Przeanalizuj je i uzupełnij tabelą wpisując znak „X” przy zjawisku, którego dana sytuacja dotyczy.

Zmiany rynkowe	Wzrost podaży	Spadek podaży	Wzrost wielkości podaży	Spadek wielkości podaży
1. Spadają ceny pomarańczy.				
2. Znacznie spadają koszty transportu pomarańczy.				
3. Na import pomarańczy do Polski zostają wprowadzone dodatkowe opłaty celne.				
4. Rosną ceny pomarańczy.				
5. Klęski pogodowe zniszczyły dużą część upraw pomarańczy.				

KARTA DLA NAUCZYCIELA – Z ROZWIĄZANIEM

Zmiany rynkowe	Wzrost podaży	Spadek podaży	Wzrost wielkości podaży	Spadek wielkości podaży
6. Spadają ceny pomarańczy.				X
7. Znacznie spadają koszty transportu pomarańczy.	X			
8. Na import pomarańczy do Polski zostają wprowadzone dodatkowe opłaty celne.		X		
9. Rosną ceny pomarańczy.			X	
10. Klęski pogodowe zniszczyły dużą część upraw pomarańczy.		X		

Analiza popytu i podaży – równowaga rynkowa.

DRUGI DODATKOWY SCENARIUSZ LEKCJI 17

	Opis
TEMAT LEKCJI	ANALIZA POPYTU I PODAŻY
CZAS REALIZACJI:	Jedna godzina lekcyjna
METODY PRACY	Pogadanka, dyskusje, rozwiązywanie zadań, praca uczniów z krzyżówką
FORMY PRACY	Praca indywidualna, praca w grupie
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Tablica i pisak do tablicy, zadania, krzyżówka do indywidualnego rozwiązywania przez uczniów
CEL OGÓLNY:	Celem ogólnym jest nabycie umiejętności analizowania popytu i podaży na rynku.
CELE SZCZEGÓŁOWE	Po realizacji lekcji uczniowie/uczennice powinni/powinny: • umieć wyznaczać punkt równowagi rynkowej na prostych przykładach• umieć opisać konsekwencje wprowadzenia ceny minimalnej i maksymalnej
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	• aktywność i zaangażowanie ucznia/uczennicy podczas lekcji,• poprawność wykonania zadań podczas lekcji,• aktywność pracy w grupie (zaangażowanie uczniów/uczennic w pracę grupy).

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	1. Nauczyciel/nauczycielka pyta uczniów: czym według nich jest równowaga rynkowa, a następnie sama/sam omawia tą kwestię. Rysuje wykres równowagi rynkowej, a następnie opisuje sytuacje w której na rynku pojawia się nadwyżka lub niedobór.	Elementy wykładu,	
	2. Następnie nauczyciel/nauczycielka rozdaje uczniom/uczennicom kartę dydaktyczną z zadaniem nr 1 (Załącznik 1) i prosi o jego wykonanie. Zadanie to dotyczy elementów równowagi rynkowej.	Praca indywidualna Rozwiązywanie zadania	Załącznik 1 Zadanie nr 1 Elementy równowagi rynkowej
	3. Nauczyciel/nauczycielka dzieli uczniów/uczennice w grupy 3-4 osobowe. Prosi każdą grupę o wykonanie zadania 2 (Załącznik 2) dotyczącego równowagi rynkowej. 4. Uczniowie/uczennice prezentują przygotowane odpowiedzi.	Praca w grupie Rozwiązywanie zadania	Załącznik 2 Zadanie nr 2 Równowaga rynkowa
	5. Następnie nauczyciel/nauczycielka pokazuje uczniom/uczennicom jak w sposób matematyczny obliczyć ilość i cenę równowagi. Przykład zadania: Rynek pewnego towaru można scharakteryzować następującymi funkcjami popytu i podaży: $Q_d = 925 - 10P$ i $Q_s = 670 + 20P$. Proszę podać cenę i ilość równowagi rynkowej. Rozwiązanie: $Q_d = Q_s$ (warunek równowagi), zatem: $925 - 10P = 670 + 20P$ $925 - 670 = 20P + 10P$ $255 = 30P$ $P = 255/30$ $P = 8,5$ Odp. Cena równowagi wynosi 8.5. Aby obliczyć ilość równowagi należy do funkcji popytu lub podaży podstawić w miejsce ceny obliczoną cenę równowagi tj. $Q_d = 925 - 10 \cdot 8,5 = 840$ lub $Q_s = 670 + 20 \cdot 8,5 = 840$ Odp. Ilość równowagi wynosi 840.	Rozwiązywanie zadania	
	6. Następnie nauczyciel/nauczycielka zapoznaje uczniów/uczennice z konsekwencjami wprowadzenia ceny minimalnej i maksymalnej. Uczniowie/uczennice rozwiązują krzyżówkę, która jest podsumowaniem lekcji (Załącznik 3)	Krzyżówka, Praca indywidualna	Załącznik 3 – Krzyżówka
	II	1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcje i ocenia prace uczniów/uczennic na podstawie ich aktywności oraz zaangażowania. 2. Nauczyciel/nauczycielka zadaje zadanie domowe uczniom/uczennicom (Załącznik nr 4)	

Wykaz załączników

Załącznik 1 - Elementy równowagi rynkowej

Załącznik 2 - Równowaga rynkowa

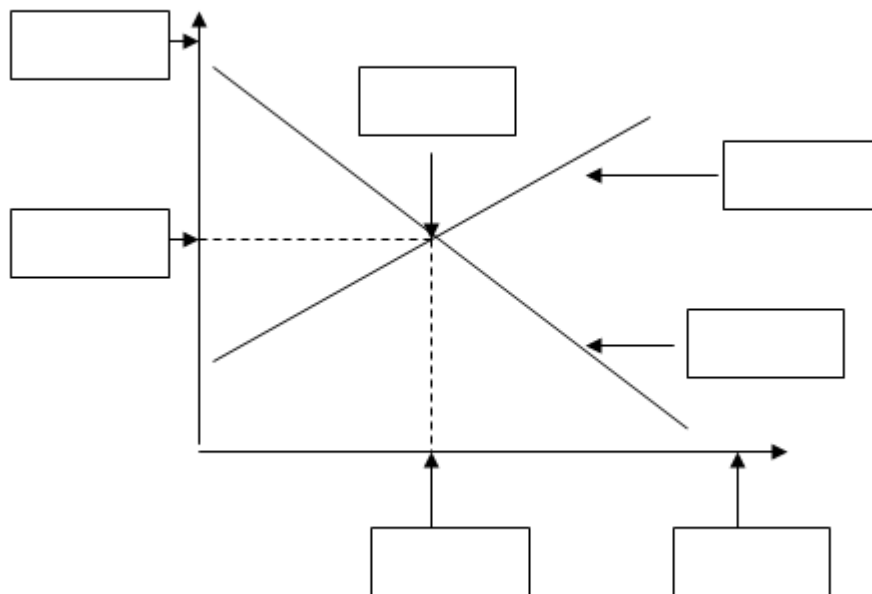
Załącznik 3 – Krzyżówka

Załącznik 4 - Zadanie domowe dla uczniów

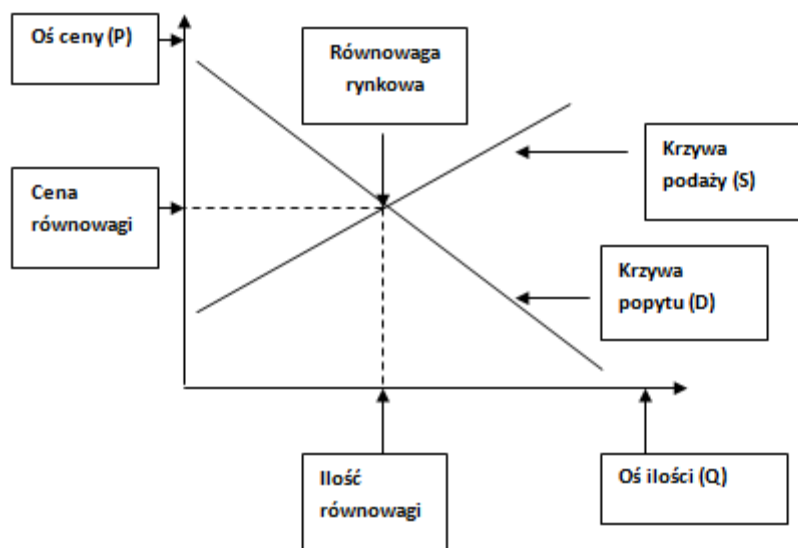
Załącznik 1 Elementy równowagi rynkowej

Zidentyfikuj elementy podanego rysunku:

Zidentyfikuj elementy podanego rysunku:

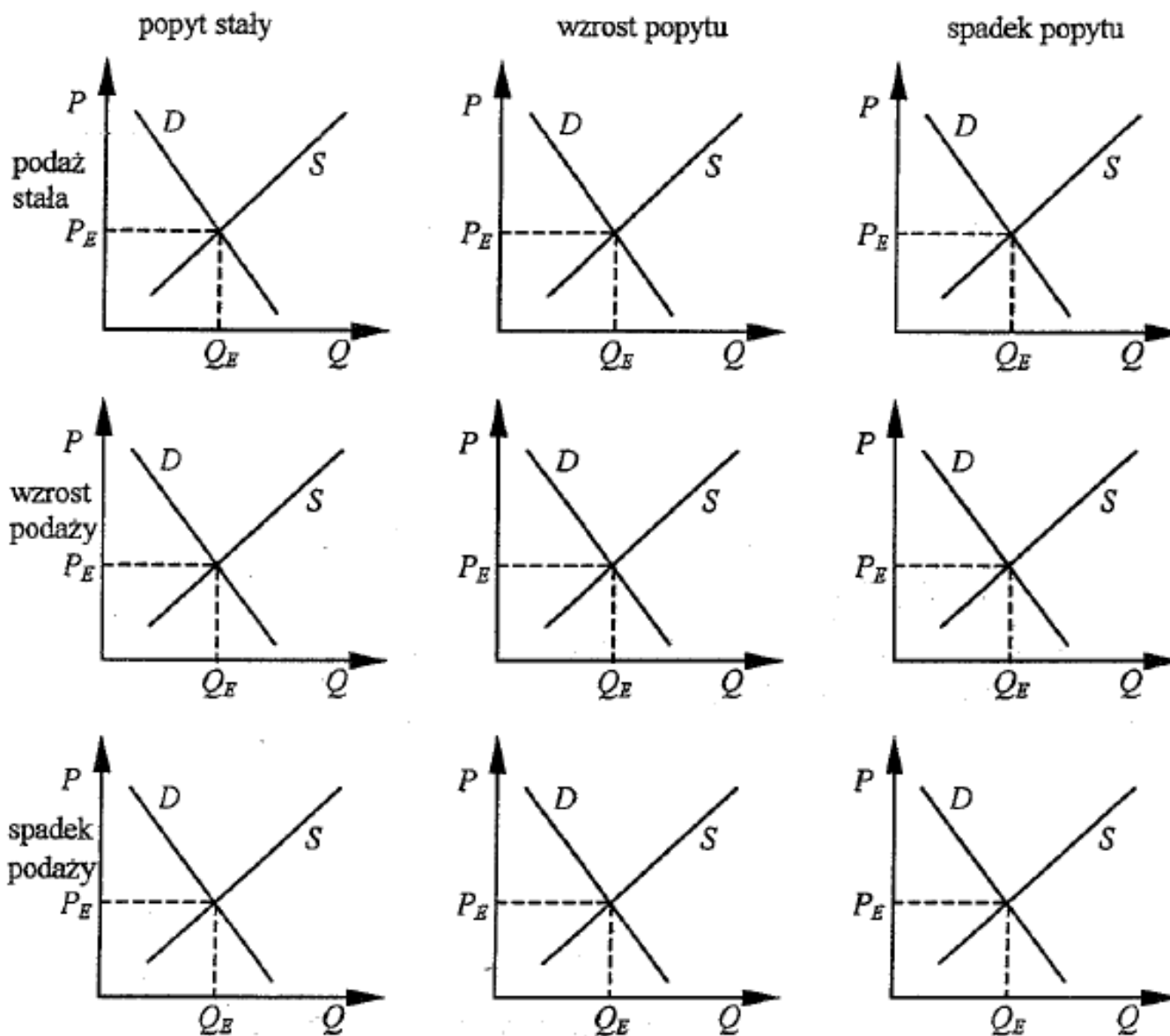
Rozwiązanie dla nauczyciela

Załącznik 2 - Równowaga rynkowa

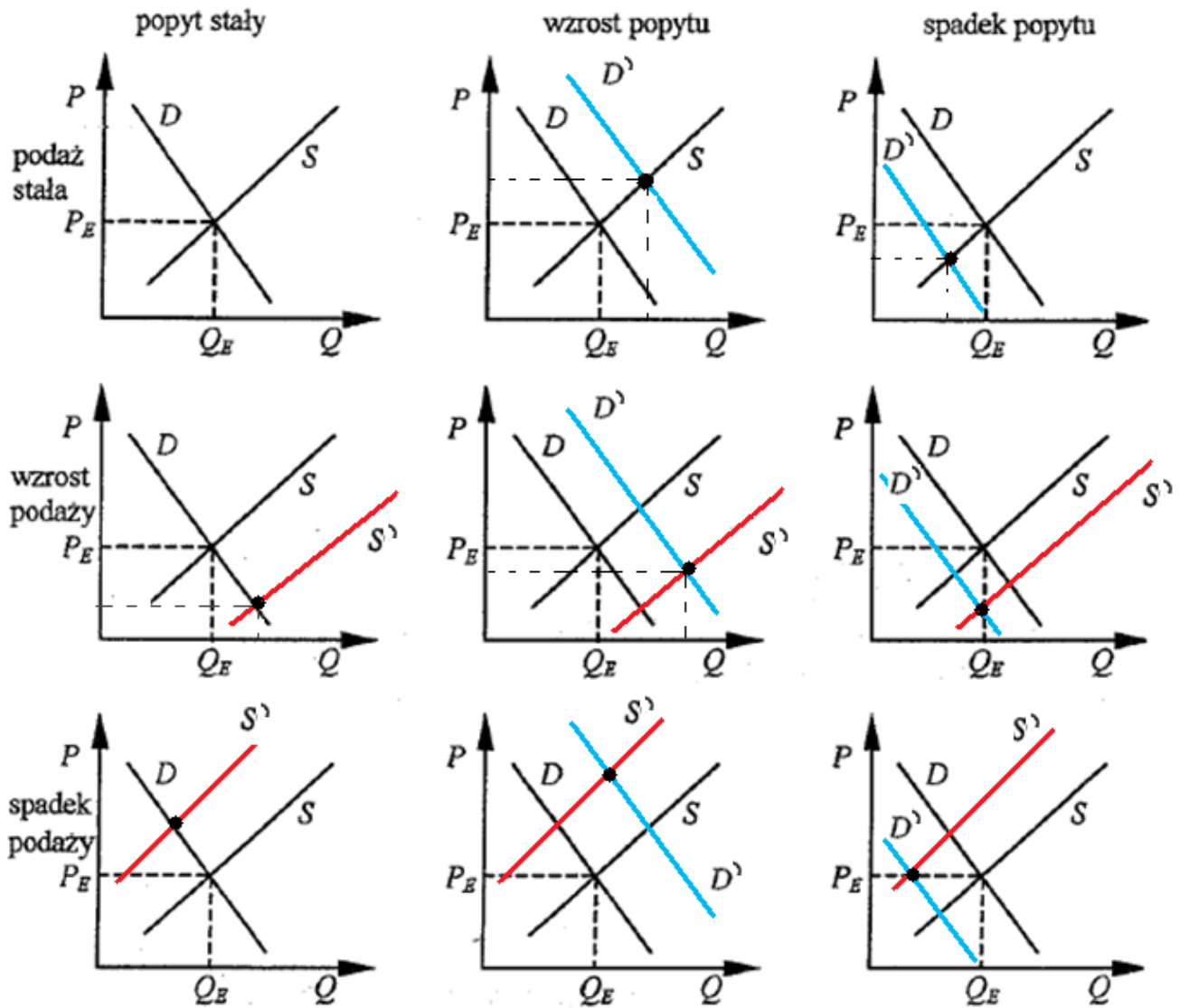
Uzupełnij zamieszczone rysunki na podstawie informacji o stałości lub zmianie popytu i podaży, umieszczonych w odpowiedniej kolumnie i rzędzie.

- w każdym przypadku ustal, jak zmieniły się ceny i ilość równowagi,
- dla dowolnie wybranych rynków dóbr podaj przykłady czynników, które mogą spowodować zmiany zilustrowane na każdym rysunku.

Przykładowe rozwiązanie dla nauczyciela/nauczycielki

a)

b) Przykładowe rozwiązanie do podpunktu b

Wzrost popytu np. na rynku samochodów (zakładamy, że samochód to dobro normalne) może być spowodowany takimi czynnikami jak np.: spadek ceny benzyny (benzyna to dobro komplementarne).

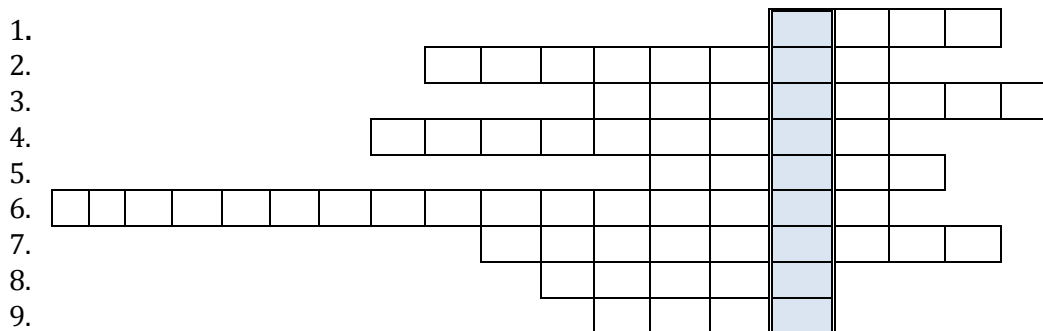
Spadek popytu np. na rynku samochodów (zakładamy, że samochód to dobro normalne) może być spowodowany takimi czynnikami jak np.: obniżenie dziesięciokrotne ceny biletów na przejazdy środkami komunikacji miejskiej (środki komunikacji miejskiej to dobro substytucyjne w stosunku do samochodu)

Wzrost podaży np. na rynku czekolady może być spowodowany takimi czynnikami jak np.: spadek cen ziarna kakaowego na rynku światowym.

Spadek podaży np. na rynku kawy może być spowodowany takimi czynnikami jak np.: przymrozki w Brazylii, które spowodowały, iż cena ziarna kawy zwiększyła się o połowę.

Załącznik 3 - Krzyżówka

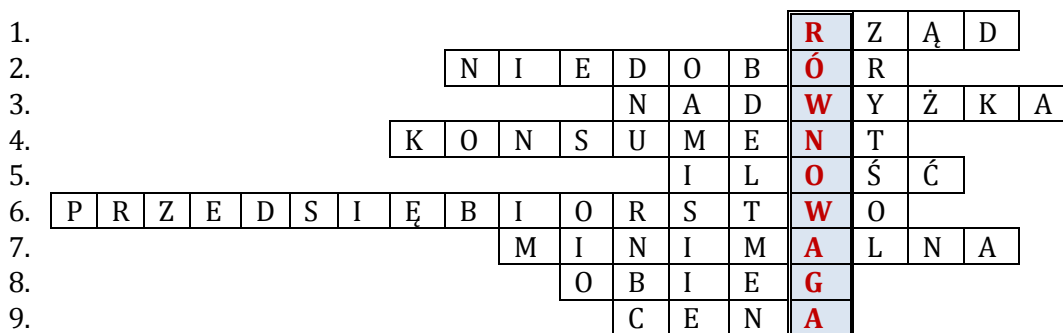
KARTA DLA UCZNIĄ

Pytania do krzyżówki:

1. Podmiot, który może wprowadzać ceny minimalne lub maksymalne.
2. Sytuacja, w której, przy danej cenie, wielkość popytu na dane dobro przewyższa wielkość podaży na nie..
3. Sytuacja, w której, przy danej cenie, wielkość podaży znacznie przekracza wielkość popytu.
4. Jego interesy chroni cena maksymalna.
5. równowagi występuje wtedy, gdy producenci chcą kupić dokładnie tyle samo dóbr i usług ile oferują producenci.
6. Jego interesy chroni cena minimalna.
7. Cena to najniższa cena, jaka można ustalić na dane dobro.
8. Inna nazwa na ruch okrężny.
9. Pieniężny ekwiwalent jednostki towaru.

KARTA DLA NAUCZYCIELA – Z ROZWIĄZANIEM

Pytania do krzyżówki:

1. Podmiot, który może wprowadzać ceny minimalne lub maksymalne. **RZĄD**
2. Sytuacja, w której, przy danej cenie, wielkość popytu na dane dobro przewyższa wielkość podaży na nie. **NIE DOBÓR**
3. Sytuacja, w której, przy danej cenie, wielkość podaży znacznie przekracza wielkość popytu. **NADWYŻKA**
4. Jego interesy chroni cena maksymalna. **KONSUMENT**
5. równowagi występuje wtedy, gdy producenci chcą kupić dokładnie tyle samo dóbr i usług ile oferują producenci. **ILOŚĆ**
6. Jego interesy chroni cena minimalna. **PRZEDSIĘBIORSTWO**
7. Cena to najniższa cena, jaka można ustalić na dane dobro. **MINIMALNA**
8. Inna nazwa na ruch okrężny. **OBIEG**
9. Pieniężny ekwiwalent jednostki towaru. **CENA**

Załącznik 4 Zadanie domowe dla uczniów

Wielkość popytu i podaży na dane dobro przedstawia się wzorem: $Q_d = -2P + 60$ i $Q_s = 3P + 10$.

- Oblicz cenę i ilość równowagi;
- Jak zmieni się stan równowagi, jeśli cena ukształtuje się na poziomie 15zł;
- Jak zmieni się stan równowagi, jeśli cena ukształtuje się na poziomie 8zł.

Odpowiedź dla nauczyciela

- $$\begin{aligned} -2P + 60 &= 3P + 10 \\ -2P - 3P &= 10 - 60 \\ -5P &= -50 \\ P &= 10 \end{aligned}$$

$$Q_d = -2 \cdot 10 + 60 = -20 + 60 = 40$$

$$Q_s = 3 \cdot 10 + 10 = 30 + 10 = 40$$

Odp. Cena równowagi wynosi 10, zaś ilość równowagi wynosi 40.

- $$\begin{aligned} Q_d &= -2 \cdot 15 + 60 = -30 + 60 = 30 \\ Q_s &= 3 \cdot 15 + 10 = 45 + 10 = 55 \end{aligned}$$

Odp. Popyt jest mniejszy od podaży, zatem na rynku wystąpi nadwyżka rynkowa.

- $$\begin{aligned} Q_d &= -2 \cdot 8 + 60 = -16 + 60 = 44 \\ Q_s &= 3 \cdot 8 + 10 = 24 + 10 = 34 \end{aligned}$$

Odp. Popyt jest większy od podaży, zatem na rynku wystąpi niedobór rynkowy.